

ЕНЕРГІЯ ДУМКИ (до 80-річчя професора Марка Гольберга)

Марк Якович Гольберг належить до Славістів з великої літери. Він один із тих учених, які присвятили своє життя вивченню культури слов'янських народів, наблизили її до українського читача, зробили близькою й зрозумілою. Дослідник, чії розвідки лягли у фундамент вітчизняної славістичної науки. Наставник, який виховав не одне покоління талановитих учнів, обдарувавши їх ідеями і показавши шлях до їхнього втілення. Тому так непросто писати про Професора, адже у стислому ювілейному нарисі неможливо охопити усе багатство його наукових зацікавлень, створити повнокровний, правдивий образ ученого. Отже, спробуємо дати шкіц до його наукового портрету, висвітлити бодай деякі зі сторін його багатой пошуками творчої біографії.

Кожного, хто відкриє бібліографічний покажчик праць професора М. Гольберга, вражає передовсім розмаїття тем, до яких звертається дослідник, енциклопедична широта його зацікавлень. Мимоволі пригадуються великі вчені XIX ст., для яких не існувало вузького поділу на спеціалізації, коли бути славістом означало бути знавцем культури усього багатолікого слов'янства. Марк Якович звертається до проблем вивчення болгарської, сербської, польської й російської літератур, багато уваги приділяє питанням українсько-слов'янських літературних та культурних зв'язків. Всі праці, які вийшли з-під пера вченого, свідчать про те, що він завжди пише про справжню літературу, про літературу найвищого гатунку.

Від самих початків наукової діяльності Марка Яковича у ньому поруч із уважним дослідником жив шанувальник мистецького слова, захоплений популяризатор культур, які ставали предметом його вивчення. Свідченням цього є дбайливо дібрані назви його статей: “Боління і сповіді П. Яворова” (Всесвіт. 1978. №1), “Російський Прометей” (Жовтень. 1963. №8), “Світ Й. Йовкова” (Всесвіт. 1980. №11) та ін. Неодноразово з-під пера вченого з'являлись рецензії на книги перекладів та післямови до них. Так, він відгукнувся на вихід двотомного зібрання творів видатного польського романтика Ю. Словацького, написав післямову до українського перекладу роману болгарського письменника Г. Караславова “Прості люди”. Не залишаються поза увагою вченого й розвідки вітчизняних дослідників, наприклад, монографія І. Журавської “Франко і зарубіжні літератури”.

Однією з константних особливостей творчого методу М. Я. Гольберга є компаративістичний підхід до славістичних проблем. У його виднокрузі постійно перебувають проблеми українського письменства, у зв'язку з якими і крізь призму яких розглядаються відповідні явища інослов'янських літератур. Питання міжслов'янських літературних зв'язків незмінно посідають центральне місце серед наукових зацікавлень українського славіста. Широкою є палітра компаративістичних тем, які привертають увагу М. Гольберга: “До історії українсько-сербських літературних взаємин” (1963), “Леся Українка і деякі питання українсько-слов'янських та російсько-слов'янських літературних взаємин” (1964), “Міжслов'янські зв'язки як предмет вивчення” (1968), “Відображення визвольної боротьби південних слов'ян у творчості Ю. Федьковича” (1971), “До типології патріотичних мотивів у слов'янських літературах” (1971) та ін. Разом з іншими провідними предста-

вниками української славістики професор М.Гольберг взяв участь у створенні фундаментальної праці “Українська література в загальнослов’янському і світовому літературному контексті”. Зокрема, він є співавтором розділів “З кінця XVII до середини XIX ст.” – частини I “Українська література від найдавніших часів до середини XIX ст у її зв’язках з слов’янськими літературами” (разом із Г.Вервесом, В.Климчуком, М.Мольна-

ром, М.Неврлі, В.Шевчуком), “У зв’язках з сербською та хорватською літературами 60–90-х рр. XIX ст.” – частини II “Українська література і зарубіжне слов’янське письменство другої половини XIX ст.” (у співавторстві із П.Рудяковим) та розділу “Українсько-югославські літературні взаємини кінця XIX–початку XX ст.” – частини III “Українська література в контексті зарубіжного слов’янського письменства кінця XIX–початку XX ст.” (у співавторстві з Л.Канцедал та П.Рудяковим).

Завдяки широкому діапазону наукового дискурсу Марк Якович зміг подарувати українському читачеві надзвичайно цікаві і такі неподібні між собою монографії, як “Іван Вазов: життя і творчість” (Київ: Дніпро, 1976) та “Іван Франко та українсько-сербські культурні зв’язки” (Львів: Світ, 1991). Саме в них повною мірою виражені різні граници його дослідницького таланту. Монографія, присвячена видатному болгарському письменнику, містить не лише основні відомості про його життєвий шлях, не тільки характеристику його творів – перед читачем постає виразний, живий образ співця долі болгарського народу, виразника його багатовікового прагнення до свободи, людини, героя свого часу. Значне місце в цій праці займає тема українсько-болгарських літературних взаємин, історія вивчення спадщини Івана Вазова в Україні та питання рецепції його творів. Дослідник знайде в ній необхідні факти і вдумливий аналіз, просто читач – задоволення від знайомства із талановито створеним портретом видатного письменника і бажання продовжити спілкування із творчістю Вазова.

Інакшим є задум і його втілення в монографії М.Гольберга “Іван Франко та українсько-сербські культурні зв’язки”. В ній славіст ставить важливі проблеми, пов’язані із осмисленням внеску визначного українського письменника у зміцнення українсько-сербських культурних взаємин. Розвідка має комплексний характер; творчість Каменяра розглядається в ній у контексті історичних подій та загальних тенденцій розвитку зв’язків між українським та сербським народами. Окремі розділи праці присвячені літературі про південних слов’ян в особистій бібліотеці І.Франка, славістичній концепції письменника, Франковим перекладам з сербської прози та сербської народної поезії, Іванові Франкові як досліднику фольклору сербів. Автор монографії аналізує також став-

лення письменника до історії сербського народу та його літератури, його зв’язки з представниками сербської інтелігенції. Монографія відзначається надзвичайним багатством представленого матеріалу, сучасною методикою дослідження, що ставить її у ряд найвагоміших досягнень української славістичної компаративістики. Марк Якович був серед найпочесніших гостей міжнародної конференції “Іван Франко та сербська література”, яка відбулася у м.Нові-Сад (Югославія). Зрештою, ім’я українського дослідника добре відоме в Сербії також завдяки його публікаціям у реномованих наукових виданнях цієї країни.

Велика наукова енергія Професора, його різноманітні наукові інтереси й енциклопедичні знання завжди роблять його центром жвавих і плідних дискусій. Він є активним учасником славістичних форумів, конференцій, колоквіумів, доповідачем і дискусантом, прихильним критиком і порадником. Навколо нього завжди багато молоді, якій він охоче і щиро допомагає.

Учений постійно йде вперед, не зупиняючись на досягнутому. І жаль, що видавці не завжди “встигають” за дослідником, який радо відгукується на пропозиції написа-

ти про найновіші явища у слов'янських літературах. Отже, хочеться всім нам побажати нових зустрічей із повними цікавих ідей і непересічних думок розвідками Марка Яковича, а ювілярові – міцного здоров'я, творчого натхнення, щедрої долі.

*Володимир МОТОРНИЙ,
Алла ТАТАРЕНКО*